

דף נתונים, פברואר 2010

חקירת עבירות פליליות של חיילי צה"ל נגד פלסטינים ורכושם

נתוני השנים 2009-2000

רקע

הדוח **חריגים: העמדה לדין של חיילי צה"ל באינתיפאדה השנייה ולאחריה, 2007-2000** (להלן, "חריגים") שפרסם יש דין בשלהי שנת 2008 הציג, בין השאר, נתונים מלאים בדבר שיעור ההצלחה והכשלון של חקירות המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח) שעניינן חשדות לפגיעת חיילים ומפקדים באזרחים פלסטינים וברכושם בשטחים הכבושים.

ממצאי הדוח, שנשענו על נתונים מספריים שמסר צה"ל ליש דין בדבר פתיחת תיקי חקירה ועל בדיקת כל כתבי האישום ופסקי הדין שניתנו בבתי הדין הצבאיים בתקופה האמורה (ושאת העתקיהם מסר צה"ל ליש דין לאחר הליך ממושך), הראו כי אחוז זעום בלבד מתיקי החקירה שנפתחו בתקופה האמורה הניב ראיות שאפשרו הגשת כתבי אישום נגד חיילים. נתוני הדוח הראו כי במשך מעט יותר משבע שנים נפתחו 1,246 תיקי חקירה, אך רק 76 מהם הניבו כתבי אישום. כלומר, שישה אחוזים בלבד מהחקירות הפליליות שנפתחו מאז תחילתה של האינתיפאדה השנייה ועד סוף שנת 2007 הסתיימו בהצלחת החוקרים לגבש ראיות מספיקות להגשת כתבי אישום נגד חיילים ומפקדים שנחשדו בעבירות פליליות נגד פלסטינים ורכושם.

דף נתונים זה מעדכן את הנתונים שפורסמו בדוח "חריגים". דף הנתונים מציג נתונים עדכניים הנוגעים לחקירות מאז תחילתה של האינתיפאדה השנייה ובכלל זה נתונים הנוגעים לתוצאותיהם של תיקי החקירה שנפתחו בשנים 2008 ו-2009¹. כפי שיוצג להלן, הממצאים מראים כי גם לאחר פרסום הנתונים החמורים בדבר שיעור כשלונה של מערכת החוק הצבאית להגן על אוכלוסיית השטחים הכבושים מפני עבירות אנשי כוחות הביטחון, כפי שמתחייב מהוראות המשפט הבינלאומי והישראלי גם יחד, נראה כי לא חל כל שיפור בהיקף החקירות שמניבות ראיות מספיקות להגשת כתבי אישום נגד חשודים.

חקירות וכתבי אישום, 2009-2000

נתונים רשמיים שליקט יש דין, כמו גם מעקב הארגון אחר הגשת כתבי אישום ותוצאותיהם, מראים כי מאז תחילתה של האינתיפאדה השנייה ועד לסוף שנת 2009 נפתחו 1805 תיקי חקירה פלילית במצ"ח שעניינם חשד לפגיעת חיילים באזרחים פלסטינים וברכושם. החקירות הללו עוסקות בחשדות לביצוע עבירות פליליות חמורות מסוגים שונים: ירי בלתי חוקי שחלקו גרם להרג ולפציעת אזרחים (ראו להלן), תקיפה אלימה של פלסטינים, מעשי ביזה ופגיעה ברכוש, נטילת שוחד ועבירות נוספות.

עד לסוף שנת 2009 הובילו 105 מתוך 1805 תיקי החקירה האמורים להגשת כתבי אישום נגד חשודים. כלומר, בכששה אחוזים (5.82%) בלבד מתיקי החקירה הצליחו חוקרי מצ"ח למצוא ראיות מספיקות להגשת כתבי אישום נגד נאשם אחד או יותר. נתון זה בדבר אחוז החקירות של מצ"ח שנשלח זהה להיקף כשלון החקירות שמצאנו בנתונים שפורסמו בדוח "חריגים", שעסק כאמור בתיקי חקירה שנפתחו עד סוף שנת 2007.

פתיחת חקירות והגשת כתבי אישום על בסיסן מאז תחילת האינתיפאדה השנייה ועד לסוף שנת 2009³

שנה	תיקי חקירה שנפתחו במצ"ח	כתבי אישום שהוגשו בעקבות תיקי החקירה	
		תיקי חקירה שהניבו כתבי אישום	באחוזים מתוך תיקי החקירה
2009	236	4	2%
2008	323	19	6%
2007	351	10	3%
2006	152	8	5%
2005	155	5	3%
2004	189	12	6%
2003	146	16	11%
2002	155	23	15%
2001	82	7	9%
2000 (מ-29 בספטמבר)	16	1	6%
סה"כ	1805	105	6%

נתוני השנים 2008-2009

כ-30% מסך תיקי החקירה בתקופה הנדונה נפתחו בשנתיים האחרונות: 559 חקירות מתוך 1805. על אף הקמתה באוקטובר 2007 של הפרקליטות לעניינים מבצעיים, שנועדה על פי צה"ל "לרכז את הטיפול בתלונות ובחקירות בדבר התנהגות חיילי צה"ל כלפי תושבים [פלסטינים] ולייעל את האכיפה והטיפול בנושאים אלה"⁴, לא נראה עד-כה גידול בשיעור תיקי החקירה שמתרגמים בסופו של דבר לכתבי אישום. 23 חקירות בלבד מאלה שנפתחו בשנתיים האחרונות הניבו כתבי אישום נגד נאשמים: כארבעה אחוזים.⁵

הרשעות, זיכויים וביטול כתבי אישום

מאז פרוץ האינתיפאדה השנייה הגישה הפרקליטות הצבאית 105 כתבי אישום נגד 180 נאשמים. בקשר לחמישה נאשמים ההליכים עדיין מתנהלים, ובידי יש דין פרטים ביחס תוצאות ההליכים בעניינם של 161 נאשמים:⁶

ההליכים בעניינם של 161 הנאשמים הסתיימו באופן הבא:

- 143 נאשמים הורשעו בעבירות שונות, רבים מהם במסגרת הסדרי טיעון שגרמו להפחתת העבירות שיוחסו להם ולהקלה בענישה.⁷ הנאשמים שהורשעו הם 89% מכלל הנאשמים שידוע ליש דין כי ההליכים בעניינם הסתיימו.

- שמונה נאשמים (5%) זוכו מכל העבירות שיוחסו להם.
- כתבי האישום נגד עשרה (6%) נאשמים אחרים נמחקו בידי התביעה לאחר הגשתם.

הרשעת חיילים בקשר למות אזרחים

על פי נתונים שפרסמה ממשלת ישראל, בשנים 2002–2008 נפתחו במצ"ח 162 חקירות פליליות שעניינן חשדות להרג אזרחים פלסטיניים בידי חיילי צה"ל. 162 מקרים אלה הם 11% מסך החקירות שנפתחו במצ"ח בתקופה האמורה בקשר לעבירות חיילים נגד פלסטינים.⁸

בדוח "חריגים" הצגנו את תוצאות חקירות מקרי ההרג של פלסטינים: 13 תיקי חקירה בלבד שנפתחו מאז ספטמבר 2000 לגבי אירועים שבהם נהרגו אזרחים פלסטינים הניבו כתבי אישום נגד 18 חיילים שנאשמו בעבירות הנוגעות למותם של 16 אזרחים פלסטינים וזרים בשטחים הכבושים.⁹

הממצאים שפרסמנו בדוח "חריגים" נכונים גם כעת, למעלה משנה מאוחר יותר. מאז תחילתה של האינתיפאדה השנייה ועד לסוף שנת 2009 הרשיעו בתי הדין הצבאיים חיילים בעבירות הנוגעות למותם של ארבעה אזרחים בלבד: שלושה פלסטינים ואזרח בריטי אחד. חייל אחד הורשע בעבירה של הריגה והוא היחיד שהורשע בעבירת המתה. ארבעה חיילים אחרים הורשעו בעבירות של רשלנות.

1. נתוני הגשת כתבי האישום בשנת 2007, שהוצגו בדוח חריגים נשענו על מידע שהעביר צה"ל ליש דין עד לסיום כתיבת הדוח בספטמבר 2008. לאחר פרסום הדוח העביר צה"ל ליש דין כתבי אישום נוספים שהוגשו על בסיס ארבעה תיקי חקירה והנתונים המפורטים בטבלה שלהלן מעדכנים את נתוני 2007 שפרסמנו בעבר: היקף החקירות שהניבו כתבי אישום בשנת 2007 עלה מ-2% ל-3%.
2. מובן כי לא כל תיק חקירה שנסגר ללא הגשת כתב אישום משמע כשלון של החוקרים למצוא ראיות. עם זאת, מתשובות דובר צה"ל לשאלות שהפנה אליהם ליש דין, עולה כי הן מצ"ח והן הפרקליטות הצבאית אינן מרכזים נתונים בדבר עילות הסגירה של תיקי החקירה. לפיכך, לא ניתן לדעת כמה מתיקי החקירה נסגרו כיוון שחומר החקירה הראה כי לא בוצעה עבירה פלילית כלל וכמה מתיקי החקירה בשל כשלונם של החוקרים באיתור חשודים בביצוע העבירות ובאיסוף ראיות מספיקות להעמדתם לדין. המעקב הקרוב שמנהל יש דין אחר עשרות רבות של תיקי חקירה במצ"ח מראה כי רובם המכריע של תיקי החקירה נסגרים עקב חוסר ראיות מספיקות להעמדה לדין.
3. הנתונים מציבים את כתבי האישום שהוגשו על יסוד תיקי החקירה שנפתחו בפועל בכל אחת מהשנים המפורטות (אף אם כתב האישום הוגש לאחריה). מקור נתוני החקירות ב-2009: State of Israel, **Gaza Operation Investigations: an Update**; January 2010. P. 19, para. 68; מקור נתוני החקירות בשנת 2008: State of Israel, **The Operation in Gaza: Factual and Legal Aspects**. July 2009. P. 110, para. 295; מקור נתוני החקירות בשנים 2003–2007: תשובת דובר צה"ל לפניית יש דין, 15 באפריל 2008; מקור נתוני החקירות בשנים 2000–2002: חנן גרינברג, צה"ל 2004: זינוק במספר העבירות בשטחים. 26 Ynet, 10 בינואר 2005. מקור הנתונים בדבר כתבי האישום שהוגשו: כתבי אישום ופסקי דין שהעביר דובר צה"ל ליש דין.
4. כתב Ynet, דווח: 6% מחקירות מצ"ח בשטחים נגמרות באישום. Ynet, 26 בנובמבר 2008. הציטוט הוא מתוך תגובת דובר צה"ל שהובאה בידיעה. בעניין ליקויים בתפקוד הפרקליטות לעניינים מבצעיים, ראו: יש דין, חקירת עבירות פליליות של חיילי צה"ל נגד פלסטינים ורכושם: נתונים בדבר פעילות הפרקליטות לעניינים מבצעיים. (דף נתונים מס. 4, אוקטובר 2009).
5. ניתן להניח כי במהלך שנת 2010 עוד יוגשו כתבי אישום בחלק מתיקי החקירה שנפתחו בשנת 2009. אך כפי שמראה הטבלה, גם אם נתעלם מנתוני שנת 2009, הרי ששיעור החקירות שהניבו כתבי אישום בשנת 2008 נותר כמעט זהה לממוצע הרב שנתי: 6.44 אחוזי הצלחה בלבד. עוד באשר לנתוני שנת 2009: בדוח שפרסמה ממשלת ישראל בינואר 2010 (**Gaza Operation Investigations: an Update**, ראו ה"ש 3 לעיל) נכתב כי בשנת 2009 הוגשו כתבי אישום נגד 14 נאשמים. נבהיר כי העתקי כתבי האישום שבידינו מראים כי ארבעה מכתבי האישום האמורים הוגשו בעקבות תיקי חקירה שנפתחו בשנת 2009, וכתבי האישום הנתרים הוגשו על בסיס תיקי חקירה שנפתחו בשנת 2008.
6. ההליכים בעניינם של עשרה נאשמים הסתיימו אך פרטים אודות אופן סיום ההליך – ביזוי או בהרשעה – טרם נמסרו ליש דין. מצב ההליכים המשפטיים בעניינם של ארבעה נאשמים נוספים אינו ידוע ליש דין.
7. בעניין זה, ראו חריגים, עמ' 32–30.
8. State of Israel, **The Operation in Gaza: Factual and Legal Aspects**. July 2009. P. 110, para. 295.
9. חריגים, עמ' 19–20. ראו שם נתונים מלאים בנוגע לתוצאות כתבי האישום שהוגשו בקשר למעורבות חיילי צה"ל במותם של אזרחים פלסטינים וזרים בשטחים.